

УДК 330.3:378.1

Галина В. Костюк

Київський національний університет технологій та дизайну
ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті відображено значення інноваційної діяльності установ вищої освіти, розглянуто основні чинники необхідності впровадження інновацій у освіті. Проаналізовано особливості інноваційної моделі вищої освіти, побудованої на інтеграції науки, освіти й виробництва. Визначено основні напрямки формування інноваційної моделі розвитку вищого навчального закладу в контексті інноваційного розвитку економіки.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, компетенції, вища освіта, інтеграція, модернізація, стратегія.

Галина В. Костюк

Киевский национальный университет технологий и дизайна
**ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕЛИ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье отражено значение инновационной деятельности учреждений высшего образования, рассмотрены основные факторы необходимости внедрения инноваций в образовании. Проанализированы особенности инновационной модели высшего образования, построенной на интеграции науки, образования и производства. Определены основные направления формирования инновационной модели развития вуза в контексте инновационного развития экономики.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, компетенции, высшее образование, интеграция, модернизация, стратегия.

Galyna Kostiuk

Kiev National University of Technology and Design
INNOVATIVE FEATURES MODEL OF HIGHER EDUCATION

The article reflects the importance of innovative activity of higher education institutions, the basic factors need to introduce innovations in education. The features of the innovative model of higher education, built on the integration of science, education and industry. The basic directions of formation of an innovative model of development of the university in the context of innovation development of economy.

Keywords: innovation, innovative development, competence, higher education, integration, modernization, strategy.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Модернізація і розвиток освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Підвищення якісного рівня освіти має бути

спрямовано на забезпечення економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства, даліше навчання і розвиток особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

Основними особливостями сучасного етапу розвитку суспільства є: формування інноваційної економіки; посилення ролі знань у досягненні стійких конкурентних переваг; перехід на інноваційний шлях розвитку економіки й суспільства, заснованого на знаннях, у якому важлива роль належить системі вищої освіти; створення університетів міжнародного рівня; реформування фінансового менеджменту вузів. Їхня наявність обумовлює необхідність формування інноваційного типу розвитку системи вищої освіти, зв'язаного не тільки з управлінням нововведеннями, але й з розумінням необхідності постійної роботи зі створення сприятливих умов для таких змін, посиленню адаптаційних здатностей університетів до змін зовнішнього економічного середовища, підвищенню якості освіти й удосконалюванню фінансового управління вузом.

У зв'язку із цим, на наш погляд, необхідно інтенсифікувати роботу з пошуку шляхів і розробці методологічних основ управління інноваційним розвитком університетів в умовах модернізації системи вищої освіти України і становлення інноваційної економіки, заснованої на знаннях.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку вищої школи, зокрема і на інноваційній основі, зробили такі науковці, як А. Ашкеров, Г. Бекер, М. Блаут, Т. Боголіб, В. Бородюк, Х. Боуен, А. Віфлеємський, О. Грішнова, І. Каленюк, Е. Денісон, Г. Дмитренко, В. Жамін, В. Іноземцев, С. Костанян, В. Кремень, І. Грищенко, В. Куценко, В. Луговий, Я. Мінсер, В. Новіков, Г. Псахаропулос, Дж Стігліц, О. Сухарев, В. Чекмарьов та ін. [2-9]. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених трансформації системи вищої освіти, подальшого дослідження потребують проблеми формування інноваційної моделі розвитку вищої освіти та адаптації сучасної інноваційної освіти до вимог реальної економіки.

Метою дослідження є дослідження особливостей та шляхів формування інноваційної моделі розвитку вищої освіти.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких [1]:

– приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці;

- створення дослідницьких університетів, розширення автономії вищих навчальних закладів;
- перегляд та затвердження нового переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій;
- розширення взаємодії вищих навчальних закладів з установами Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України щодо розвитку наукових досліджень у сфері вищої освіти;
- залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема, до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, вирішенні питань надання першого робочого місця випускникам;
- подальше вдосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів, як передумови забезпечення рівного доступу до здобуття вищої освіти;
- переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів.

Інноваційний розвиток сучасного вузу – це об'єктивно обумовлений, цілеспрямований і незворотній процес, при переході вузу з одного стану в інший. Здійснюється даний процес переважно за допомогою цілеспрямованого внесення в діяльність вузу якісно нових елементів, властивостей і характеристик. Інакше у вузу немає майбутнього. Інноваційний розвиток вузу – це процес якісних змін системи, передумовою, умовою й змістом яких виступають інновації та нововведення, що забезпечують її оптимальний і сталий розвиток.

Інноваційна стратегія розвитку вищого навчального закладу є найважливішим чинником успішної діяльності вузу в сучасних умовах. Якщо раніше вузи могли успішно функціонувати, концентруючи увагу в основному на раціональному використанні свого внутрішнього потенціалу, то в теперішній час назріла необхідність переходу вузу з режиму функціонування в режим розвитку. Стратегія інноваційного розвитку визначає «що змінити» і «як змінити». Відповіді на ці питання дають можливість проектувати механізм інноваційного розвитку вузу як системи. У рамках інноваційної стратегії вузи проводять перемикання на споживчий попит, ретельне вивчення майбутніх контрагентів, контактів з конкурентами, новими комерційними структурами, визначаючи при цьому їх надійність і перспективу. Довгострокові цілі в

інноваційній стратегії визначаються результатом аналізу змін у зовнішньому й внутрішньому середовищі вузу.

Таким чином, інноваційна модель розвитку університету диктує необхідність глибокої інтеграції наукової, освітньої й інноваційної діяльності, розробки й впровадження механізмів, що підвищують реальну конкурентоспроможність вузу за рахунок підвищення якості всіх видів його діяльності. Головне завдання інноваційного університету – якісна підготовка інноваційно-орієнтованих фахівців у пріоритетних областях техніки й технологій на основі єдиного процесу одержання, поширення й застосування нових знань. Така підготовка фахівців для інноваційної економіки потребує формування інноваційного середовища вузу, а також відповідної кваліфікації й культури викладачів.

Поряд із традиційними для вищих навчальних закладів функціями – навчальної, дослідницької, професійної й виховної, в університетів з'явилися якісно нові: інноваційна й підприємницька. Практика показала, що нова модель університету як учбово-науково-інноваційного комплексу, що поєднує фундаментальну освіту та академічну науку з розвинутою мережею високотехнологічних інноваційних структур і малих підприємств, є одним з найбільш ефективних структурних елементів створеної національної інноваційної системи. З одного боку, ці комплекси мають значний науково-технічний і інноваційний потенціал, який може бути реалізований при створенні нововведень і просуванні їх на ринок. З іншого боку, вони починають готувати кадри для інноваційної економіки.

В освітній сфері на світовому ринку переважають великі університети, що представляють собою університетські комплекси (що включають не тільки освітні, але й дослідницькі підрозділи, а також структури, що забезпечують інноваційну діяльність університетів і тісну кооперацію останніх із промисловістю), наукові й технологічні парки, інноваційно-технологічні центри та ін. Подібні структури є інструментами реалізації так званої «третьої місії» університету – задоволення конкретних соціальних потреб в доповненні до освіти й досліджень – і в той же час забезпечують його стійке багатоканальне фінансування. Позитивні результати функціонування університетів, як інноваційних університетських комплексів, відзначені в США, Західній Європі, Японії й багатьох інших країнах.

Сучасна філософія освіти, оновлена стратегія її реформування вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого та послідовного запровадження передових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності у сфері освіти. Розвиток системи освіти в зазначеному напрямі ґрунтується на:

– рекомендаціях Нової стратегічної програми європейського співробітництва в галузі освіти і навчання «Освіта і навчання 2020»,

спрямованої на розбудову інформаційно-зорієнтованих європейських суспільств та перетворення навчання протягом життя на реальність;

– забезпеченні пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу вищих навчальних закладів шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти і скорочення кількості розпорядників бюджетних коштів у сфері науки;

– створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження модернізації національної освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій у всіх підсистемах освіти;

– осучасненні тематики основних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, у системі післядипломної педагогічної освіти, виконанні та відборі на конкурсних засадах проектів комплексних наукових досліджень і розробок, що здійснюються за кошти державного бюджету та залучених інвестицій;

– проведенні практико-орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, застосуванні нових концептуально-методологічних підходів до розроблення державних стандартів освіти;

– розробленні інваріантної складової навчання з кожного предмета на основі компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини, а також відповідних педагогічних технологій;

– вивченні потреб та забезпеченні розвитку обдарованих дітей, розробленні індивідуальних методик організації їх навчання та соціалізації, проектуванні особистісно-розвивального середовища обдарованих дітей і молоді;

– розробленні ефективних моделей інтеграції в суспільство дітей і молоді з особливими освітніми потребами шляхом сучасного науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти;

– створенні нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти, що враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності навчальних закладів, системи консультування і наукових експертиз;

– створенні системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розробленні нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти;

– розробленні системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі освіти [10].

Суть інноваційної освіти орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно застарівають, скільки на оволодіння базовими компетентностями, що дозволяють потім, у міру необхідності, здобувати знання самостійно. Саме тому така освіта повинна бути пов'язана більш тісно із практикою, ніж традиційна. Стратегічною метою інноваційного розвитку освітнього процесу є приведення системи вищої освіти у відповідність із сучасними вимогами ринку праці, що динамічно розвивається, розширенням переліку нових технологій. Тактична мета – проведення комплексу взаємопогоджуваних реформ із реалізацією пілотних проектів на всіх факультетах вузу по розробці й впровадженню конкретних інноваційних освітніх програм. В рамках нової, інноваційної парадигми основним споживачем освітніх послуг є студент. Продуктом, який підлягає якісним змінам у ході надання послуги – є знання студента.

У якості особливостей інноваційної моделі вищої освіти, побудованої на інтеграції науки, освіти й виробництва, виділяють:

- володіння базовими компетентностями дослідницької й інноваційної діяльності за допомогою включення студентів у відповідні практики;
- комбінація викладацької діяльності з дослідницькою й інноваційною;
- тісне співробітництво з реальним сектором економіки в пошуках замовлень і фундаментальних ідей;
- створення інноваційних підприємств.

Необхідний ресурсний потенціал для сучасної інноваційної освіти й адаптації його до вимог реальної економіки, забезпечує інтеграція вузів з наукою й базовими виробничими підприємствами.

Інноваційна модель вищої освіти передбачає впровадження інновацій у навчальний процес, як головний фактор забезпечення якісної підготовки конкурентоспроможних випускників вузів. Якість підготовки тісно взаємозалежна з розвитком вузівської науки й із залученням студентів до проведених інноваційних досліджень і розробок. У цьому зв'язку розвиток інноваційної освіти вимагає істотного підвищення рівня вузівської науки й забезпечення її зв'язку з економікою, за рахунок формування інноваційної інфраструктури. Мова йде про розвиток технологій на базі наукових центрів, вищих навчальних закладів, створення позабюджетних фондів для підтримки інноваційної діяльності вузів.

За останні роки у вузівській науці утворився розрив між науковими розробками і їх впровадженням у практику через відсутність ефективного взаємозв'язку в науково-виробничих ланцюжках на стику освіти, науки й бізнесу. У зв'язку із цим, на нашу думку, у структурі вузів доцільним було б формування колективу, що займається дослідженнями, здійснюють консалтингову й інформаційно-аналітичну діяльність. Разом з підприємствами вузи мають розбудовувати інноваційну інфраструктуру в освітніх установах –

створювати інноваційно-технологічні центри, інжинірингові центри, центри сертифікації, центри трансферу технологій, центри науково-технічної інформації, центри інноваційного консалтингу й інші об'єкти інноваційної інфраструктури.

Для досягнення конкурентоспроможності даних науково-технологічних комплексів потрібний розв'язок цілого ряду завдань, включаючи:

- 1) підвищення якості кадрового потенціалу;
- 2) підвищення ефективності сектору досліджень і розробок, у тому числі за рахунок реструктуризації ряду наукових організацій;
- 3) нарощування дослідницького потенціалу по ключових напрямках;
- 4) розвиток механізмів і інструментів координації, і взаємодії всіх учасників інноваційного процесу.

Розв'язок поставлених завдань при істотному розширенні спектра використовуваних інструментів і механізмів розвитку науки вимагає значно більш чіткої координації зусиль, які докладаються в цьому напрямку. При формуванні інноваційних вузів як науково-освітніх комплексів акцент робиться на професійні навички й компетентністний підхід. Специфіка організації освітнього процесу в інноваційних вузах забезпечує можливість формування професійних компетентностей випускників разом зі споживачами освітніх послуг. Однак, компетентністний підхід вимагає додаткового ресурсного потенціалу, нових методів навчання, реформування навчальних планів, програм, спеціально розроблених відповідно до запитів компаній по відновленню знань і навичок, необхідних для інноваційної діяльності персоналу.

З метою підвищення якості професійної освіти при реалізації освітніх програм, що відповідають вимогам ринку праці, необхідний механізм взаємодії вищих навчальних закладів з роботодавцями. У результаті їх взаємодії забезпечується участь роботодавців безпосередньо в узгодженні освітніх програм підготовки фахівців, у тому числі бакалаврів і магістрів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумок, відзначимо, що сучасна інноваційна модель вищої освіти передбачає її реструктуризацію, орієнтовану на розвиток інноваційних розробок в університетах, розвиток вузів разом з компаніями сектору економіки й науковими організаціями. Позитивною тенденцією формування інноваційного потенціалу вищої освіти є те, що сучасні університети включаються в інноваційну систему, щоб брати участь в інноваційному розвитку економіки, ставши при цьому ядром інтегрованих науково-освітніх комплексів, виконуючи значну частку сучасних досліджень.

Література

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. — Назва з екрану.
2. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р. — Режим доступу : <http://ovu.com.ua/articles/1625-pro-shvalennya-kontseptsiyi-rozvitku-atsionalnoi>. — Назва з екрану
3. Економічні аспекти проблем розвитку вищої освіти в Україні [Текст] : монографія / [за ред. чл.-кор. НАПНУ І. М. Грищенка]. — Хмельницький : ХНУ, 2010. — 478 с.
4. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України [Текст] : монографія / [за ред. акад. НАПНУ В. І. Лугового]. — К. : Педагогічна преса, 2009. — 384 с.
5. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань [Текст] : монографія // І.С. Каленюк, О.В. Куклін. — К. : Знання, 2012. — 316 с.
6. Каменська В. Підходи до управління інноваційною діяльністю науково-освітнього комплексу в період економічної кризи [Текст] / В. Каменська // Економічний вісник : зб. наук. пр. учених та аспірантів. — Переяслав-Хм. : Ризографіка, 2009. — Вип. 13. — С. 37-42.
7. Комарова О. А. Освітній потенціал: теоретико-методологічні та практичні аспекти формування [Текст] / О. А. Комарова. — Кіровоград : ДЛАУ, 2009. — 336 с.
8. Куценко В. І. Вища і післядипломна освіта в ринкових умовах [Текст] / В. І. Куценко. — К. : РВПС України НАН України, 2009. — 224 с.
9. Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти [Текст] : монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої. — Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. — 520 с.
10. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] // Комітет з питань науки та освіти Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>. — Назва з екрану.